

Ünite 8: Kurban ve Adak

Peygamber (sav) Kurbanın Tanımı ve Hükmü

Arapça bir kelime olan kurban, sözlükte “yaklaşmak, yakın olmak, Allah’a yakınlık sağlamak ve onun hoşnutluğunu kazanmak için sunulan şey” anlamlarına gelmektedir.

İbadet amacıyla belirli bir vakitte, belirli özellikleri bulunan bir hayvanı belli bir yöntemle boğazlamaktır. Bu tanım bazı ilmihâl kitaplarında “hayvan-ı mahsusu, vakt-i mahsusta ibadet niyetiyle kesmektir” şeklinde yerleşmiştir.

Tanımda geçen “belirli vakit”ten kasıt, kurban bayramının ilk üç günüdür. Bu kesim günlerine dinî metinlerde eyyâmu’n-nahr da denir.

Belirli özellikleri bulunan hayvandan maksat ,koyun-keçi, sığır, manda ve deve türleridir.

Kurban Yükümlülüğü

Bu ibadetle mükellef olmak için aranan şartları taşıyan kimselerin kurban bayramında kurban kesmesi, Hanefî mezhebindeki hâkim görüşe göre vacip iken, diğer mezheplerin çoğunluğuna göre müekked/kuvvetli sünnettir.

Farklı yaklaşımlara rağmen bütün mezhepler, kurbanın son derece önemli bir ibadet olduğunu vurgulamaktan geri durmamışlardır. Ona sünnet-i müekkede diyenler de bunun herhangi bir sünnet gibi algılanmaması gerektiğini, dolayısıyla terk etmenin hoş karşılanmayacağını belirtmişlerdir. Hatta bu duyarlılığı ifade etmek için bazı müctehitler, kurban kesmenin “vacip bir sünnet” olduğunu söyleyerek ilginç bir hüküm terimi de geliştirmişlerdir.

Hanefîlere göre kurban ibadetiyle yükümlü olmak için beş şartın var olması gerekmektedir:

1. Müslüman olmak
2. Hür olmak
3. Aklı yerinde ve büluğa ermiş olmak
4. Mukîm olmak yani seferi (yolcu) olmamak
5. Dinen zengin sayılacak ölçüde belli bir malî güce sahip olmak.

Yolcu olanlar üzerinde kurban kesmek yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bununla birlikte şartları uygun olanlar veya bir şekilde imkân bulabilenler seferi iken de bu önemli ibadeti edâ edebilirler.

Kişinin borçlarından ve aslî ihtiyaçlarından başka nisap miktarına ulaşan bir malî değere, daha somut ifadesiyle en az 20 miskal (85 gr.) altın veya bunun değerine denk bir paraya ya da mala sahip olması, o kişinin dinen zengin olduğu anlamına gelir, bu ölçüde bir mal varlığı olan kimse, diğer şartları da tamamlıyorsa kurban kesmek ile sorumlu olur.

Daha önce yokken kurban bayramının ilk üç gününde yukarıdaki nisab değerine ulaşan bir mala sahip olanlar, o günler içinde kurban kesmekle mükellef olurlar.

Üzerinden yıl geçmemiş böyle bir nisap, nisab-ı istiğna yani ihtiyaçsızlık ölçüsü olarak isimlendirilmiş.

Kurbanlık Hayvanlar

Kurban ibadetinin geçerli olabilmesi için hayvanlarda hem türü, hem yaşı ve niteliği, hem de kesimi yönüyle aranan şartlara *sıhhat şartları* denir.

Kur’ân-ı Kerim’de bu ibadete konu olabilecek hayvanlar *behîmetü’l-en’âm* olarak belirlenmiştir. En’âm sınıfından hayvanlar; koyun, keçi, sığır, manda ve deve türlerini beraberce ifade etmek için kullanılmıştır. Horoz, kaz, ördek ve benzeri evcil hayvanlar ile yaban sığırı, geyik, ceylan ve benzeri yabani hayvanlar kurban edilemezler.

Koyun ve keçiler bir yaşını, sığır ve mandalar iki yaşını, develer ise beş yaşını doldurduktan sonra kurban edilebilirler.

Kurbanlık hayvanların erkeği ile dişisi arasında bir fark yoktur. Bazı rivayetlere dayanarak koyun türünde erkeği; keçi de dâhil diğer türlerde ise dişileri efdal sayılmıştır.

Küçükbaş hayvanlar sadece bir kişi için kurban edilebilirken, büyükbaş denen sığır, manda ve deve yedi kişiye kadar ortaklaşa kesilebilir. Ortaklaşa kurban kesebilmek için;

1. Ortakların her biri Müslüman olmalıdır.
2. Yine her biri ibadet niyetiyle ortaklığa girmiş olmalıdır.
3. Hiçbir ortağın hissesi yedide birin altına düşmemelidir.

Satın alınan veya evde beslenen kurbanlığın çalınması, kaybolması ya da ölmesi durumunda, kurban yükümlüsü yani zengin olan kimse yeni bir hayvan alıp onu kesmek zorundadır.

Kurban etmek niyetiyle alınan bir hayvanın daha sonra satımı, Ebû Hanîfe'ye göre, mekruh olmakla yani çok hoş görülmemekle birlikte câiz ve meşru sayılmıştır.

Kurban Olmayı Engelleyen Kusurlar

Kurban olmayı engelleyen kusurları Hz. Peygamber (sav) genel bir çerçeveye şöyle belirlemiştir: “ *Şu dört hayvanın kurban olması câiz değildir: Körlüğü açıkça belli olan, hastalığı görünür olan, apaçık topallığı olan ve iliği kuntmuşçasına düşkün olan.* ” (Ebû Dâvûd, “Edâhi”, 6; Tirmizî, “Edâhi”, 5).

Şu ayıplardan birisi bulunan hayvanların kurban olamayacağını belirtmişlerdi:

1. İki veya bir gözü kör
2. Yürüyemeyecek kadar topal
3. Kötürüm derecesinde hasta
4. Kesim yerine gidemeyecek ölçüde zayıf ve düşkün
5. Kulağının veya kuyruğunun tamamı veya yarısından çoğu kesilmiş
6. Boynuzlarının birisi veya ikisi kökünden kırılmış
7. Dili kesilmiş
8. Dişlerinin tamamı veya çoğu dökülmüş
9. Memelerinin başları kopmuş
10. Doğuştan kulakları veya kuyruğu bulunmayan
11. Ayağı kesilmiş olan.

Bulaşıcı ya da insanlara zararlı hastalığı olan hayvanların da kurban olamayacağı belirtilmelidir.

Hayvanın şaşı, uyuz, deli veya aksak olması, kulaklarının delinmiş veya enine yarılmış olması, boynuzsuz veya boynuzunun biraz kırık olması, iğdiş edilmiş olması, dişlerinin az bir kısmının dökülmüş olması, onun kurban edilmesine engel değildir.

Engel sayılan kusurlar, kurbanlık alındıktan sonra meydana gelirse veya alındıktan sonra farkedilirse sahibinin zengin olup olmasına göre ne yapılacağı değişmektedir.

Kurbanın Kesimi

Kurban, eyyâm-ı nahr denen kurban bayramının ilk üç gününde kesilir. Şâfi mezhebine göre dördüncü gün de buna dâhildir. Kesim işlemi bayram namazının kılındığı yerlerde bu namazın ardından başlar. Kesim vakti üçüncü (Şâfiilere göre dördüncü) günün akşam namazı vaktinin girmesiyle birlikte sona erer.

Kurban kesmesi kendisine vacip olan kimse, kurbanını bu vakitler içinde kesmemişse aldığı hayvanın kendisini, eğer almamışsa bir kurbanlık bedelini fakirlere dağıtır.

Dinî literatürde *tezkiye* diye isimlendirilen kurban kesimi şöyle yapılır:

Kurbanlık hayvan, ayakları ve başı kibleye gelecek biçimde sol yanı üzerine yatırılır. Eğer sahibi kesmiyorsa hem o hem de bizzat kesen “

Bismillâhi Allahu ekber” diyerek Allah'ın adını anarlar.

Normali bu olduğu ve serbest ortamlarda böyle yapıldığı için kesimin bu şekline *ihtiyarî kesim* denmiştir. Zorunluluk halinde başvurulabileceği için bu tür işlemlere *ızdırârî kesim* denmiştir.

Kesimin sahibi tarafından yerine getirilemediği durumlarda vekâlet ile kesim yapılır.

Ehl-i kitap yani Yahudi ve Hristiyan olan bir kimsenin kestiği de yenir. Fakat bu durumda kesim işlemi yapan gayri müslimin de mutlaka Allah'ın adını anması gerekir. Yine de bunun takibi zor olduğu için gayri müslimlere kurban kestirmek ilkesel düzeyde mekruh sayılmıştır.

Kurbanın Eti, Diğer Parçaları ve Derisi

Kurban etlerinin üçte biri eve ayrılır, üçte biri eşe-dosta, akraba ve komşuya ikram edilir, kalan üçte biri de kurban kesemeyen fakirlere dağıtılır, ancak bu zorunlu değildir. Bu bağlamda mesela, kurban kesilen ev halkı kalabalık olur veya ihtiyaç hâsıl olursa etin daha azın dağıtılması hatta hiç dağıtılmayıp tamamının evde bırakılması da câiz görülmüştür.

Kişi kendi kurbanının etini, diğer unsurlarını ve derisini kendi hesabına satamaz. Satacak olursa parasını yoksullara vermek zorundadır.

Kurban eti ve diğer parçaları satılmadığı gibi onlardan kasap ücreti de verilemez. Ciğer, yürek, böbrek, bağırsak, iç

yağı, baş, bacak ve benzeri parçalar da tıpkı eti gibidir. Deri de aynı hükümlere tabidir.

Kurban Çeşitleri

1. Adak/nezir kurbanı: Allah rızası için bir kurban keseceğim şeklindeki mutlak kurban adağı, o anda vacip olur. Bununla birlikte istenildiği zaman kesilebilir.
2. Akıka kurbanı: Çocuğun doğumundan sonra, bunu lütfeden Allah'a şükür nişanesi olarak kesilen kurbandır. Akıka kurbanı Hanefilere göre mubah veya mendup, diğer mezheplere göre sünnettir.
3. Nesîke kurbanı: Akıka ile aynı şeydir. Hz. Peygamber (sav)akıka yerine nesîke ismini kullanmayı daha çok tercih etmiştir. (Muvatta, "Akıka", 1; Nesâî, "Akıka", 1)
4. Hedy kurbanı: Hac ibadetiyle ilgili kurbanların genel adıdır. Kurban bayramında kesilen kurbanı benzer.
5. Kutlama veya şükür kurbanı: Önemli ya da sevilen bir kimseyi karşılamak, temel atmak, açılış yapmak, başarıyı kutlamak, alman ev ya da arabanın hayrını ummak ve benzeri amaçlarla kesilen kurbanlardır.

Kurban İbadetiyle İlgili Bazı Konular

Vasiyeti olmadıkça ölmüş bir kişi adına kurban kesilmesi doğru bulunmamıştır.

Kurban kesmek yerine parasını veya canlı olarak kendisini bir fakire ya da hayır kurumuna bağışlayarak bu ibadet yerine getirilemez.

Pazarlık câizdir, vadeli satışı yapılabilir, faize bulaşmamak kaydıyla ödemesi kredi kartı ile yapılabilir. Birim fiyatının belirlenmesi şartıyla canlı kilo veya karkas et kilo olarak satılması da câizdir.

Kurbanı bizzat almak, kesiminde bulunmak, etini ikram edip paylaşmak hem Hz. İbrahim ve İsmail'in içten adanmışlığı daha yakından hatırlatacak hem de dayanışma ruhunu daha hissedilir olarak yaşatacaktır.

Kurban kesildikten sonra kurban namazı adıyla herhangi bir namaz kılınmaz. Kesilen kurbanın kanının alma veya yüze sürülmesi de doğru değildir.

Adak

Fıkıh kitaplarında nezr (çoğulu: nüzûr) terimiyle anlatılan adak, dinen yükümlü olunmadığı halde, Yüce Allah'a farz veya vacip cinsinden bir ibadeti yapma sözü vermektir.

Hanefiler Allah'a itaat ve yakınlaşma amacı taşıyan ibadetlerin nezredilmesini mubah saymışlardır, Şâfiiler ve diğer mezhepler, adakta bulunmanın mekruh olduğunu kabul etmişlerdir.

Kur'ân gerekse Sünnette adakta bulunulmasını tavsiye eden açık bir hüküm yoktur.

İster şarta bağlansın isterse bağlanmasın adakta bulunduktan sonra onu yerine getirmenin bir vecibe olduğu unutulmamalıdır.

Adağın Şartları

Adakta bulunan kimsede de aranmıştır:

1. Müslüman olmak
2. Akli başında ve bülûğa ermiş olmak.

Adak konusunda aranan şartlar ise şunlardır:

- 1- Adanan şeyin cinsinden farz veya vacip bir ibadet bulunmalıdır. Buna göre namaz kılmak, oruç tutmak, hacca veya umreye gitmek, kurban kesmek, sadaka vermek gibi eylemler adanabilir.
- 2- Adanan şey, kişinin ileride zaten yapmakla yükümlü olacağı bir ibadet olmamalıdır.
- 3- Adanan şey başka bir farz veya vacibe bağlı bir ibadet olmamalıdır. Abdest almak, tilavet secdesi yapmak, ezan okumak, camiye girmek gibi adaklar geçerli olmaz.
- 4- Adanan şeyin yerine getirilmesi imkânsız olmamalıdır.

Adağın Çeşitleri ve Hükümü

Adak bir şarta bağlı olup olmaması açısından ikiye ayrılır:

1. Bir şarta bağlı olmayan adağa *mutlak adak* denir.
2. Bir şarta bağlı olan adağa *mukayyed* veya *muallâk* adak denir.

Herhangi bir yerle kayıtlı adaklar, o yerin dışında da yerine getirilebilir. Söz gelimi "Sultanahmet Camii'nde iki rekât namaz kılma; Konya'daki yoksullara sadaka verme" adakları bir başka camide ve bir başka şehirde ifa edilebilir.

Adanan sadakalar, başka zaman ve mekânlarda, başka kişilere de verilebilir.

Gerçekleşmesi istenmeyen bir şarta bağlanan adaklar yemin hükümlerine tabidir. Mesela "sigara içersem bir hafta

oruç tutacağım; yalan söylersem bir maaşımı sadaka vereceğim” gibi adaklarda elbette verilen sözde durulması istenir.

WWW.AOF.COM.TR